

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår dato: 3.3.2010
Vår ref.: 201001126-2 ktstab/ase
Arkiv: 512

Saksbehandlere:
Asle Selfors, 22959197
Anne Sofie R. Risnes, 22959833

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET	
08/00935 - 10	
DATO	04 MARS 2010
AN	EKSP.

Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no

Org.nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
7694 05 08971

Søknad fra Statnett om dispensasjon fra konsesjonsvilkår for bruk av reservekraftverk på Nyhamna og Tjeldbergodden – Innstilling fra NVE

Sammendrag

Statnett har søkt om dispensasjon fra konsesjonsvilkårene for de to reservekraftverkene på Møre for å kunne utnytte disse til å redusere konsekvenser av eventuelle driftsforstyrrelser i kraftsystemet.

NVE finner at drifts- og kraftsituasjonen i Midt-Norge er slik at det er grunnlag for bruk av dispensasjonsadgangen, og vurderer at åpning for midlertidig bruk av reservekraftverkene ved spesielle driftsforstyrrelser vil være samfunnsmessig rasjonelt. Det legges her vekt på den spesielle situasjonen i kraftsystemet i Midt-Norge, at reservekraftverkene effektkapasitet kan redusere negative konsekvenser for kraftforsyningen, og at klare driftsvilkår i stor grad kan forhindre negative konsekvenser av eventuell drift av kraftverkene. Vilkår for driften er foreslått.

Innledning

NVE mottok 1.3.2010 søknad fra Statnett om dispensasjon fra konsesjonsvilkår for mulig bruk av reservekraftverkene på Tjeldbergodden og Nyhamna på Møre. Bakgrunnen for søknaden er den foreliggende situasjonen i kraftsystemet i Midt-Norge og et ønske om å kunne bruke reservekraftverkene også ved vanskelige driftssituasjoner.

Foreliggende vilkår i konsesjoner til reservekraftverkene innebærer at de bare kan brukes i såkalte *svært anstrengte kraftsituasjoner* (SAKS) for å redusere sannsynligheten for rasjonering. Det kreves derfor dispensasjon fra vilkårene om de også skal kunne brukes i anstrengte driftssituasjoner der det oppstår effektproblemer i forbindelse med utfall.

Konsesjon for reservegasskraftverk Tjeldbergodden er datert 15.6.2007, konsesjon for reservegasskraftverk Nyhamna er datert 4.9.2007. Dispensasjon fra vilkår i konsesjoner kan gis med hjemmel i energilovforskriften § 7-4. Kraftverkene har også utslippstillatelser som omtales nedenfor.

Drifts- og kraftsituasjonen i Midt-Norge

Midt-Norge (prisområde NO3) er et område som i normalår har underskudd på energi og denne vinteren er underskuddet større enn normalt bl.a. som følge av lave temperaturer og lite nedbør. Situasjonen er av Statnett betegnet som "stram", men ikke som svært anstrengt.

Magasinfyllingen i Midt-Norge er ved utgangen av uke 8 25,8 % som er den laveste registrerte for referanseperioden 1994-2010. Midt-Norge har stor grad av import fra Nord-Norge (NO4) og Sverige. I Nord-Norge er magasinfyllingen 46,4 prosent, dette er 2,2 prosentpoeng over laveste verdi for perioden 2002-2010. Midt-Norge har stor grad av import fra Sverige. Svenske magasin hadde ved utgangen av uke 8 en fyllingsgrad på 24,0. Magasinfyllingen i Sverige er nå 18,7 prosentpoeng under medianverdien for uke 8 og 4,8 prosentpoeng under fjorårets nivå. Det har i vinter vært lav tilgjengelighet av kjernekraftproduksjonen i Sverige.

Lavt magasinnivå i Midt-Norge fører til at flere kraftverk kan få vanskeligheter med å stille til rådighet tilstrekkelig effektreserve i en effektmessig anstrengt driftssituasjon.

En eller flere enkelthendelser kan videre føre til at situasjonen endrer seg raskt. Eksempler på dette kan være redusert importkapasitet fra Sverige, enkeltutfall av viktig komponenter og høyere forbruk som følge av lav temperatur. En enkelthendelse eller kombinasjon av flere hendelser kan føre til utfordring for effektbalansen på kortere sikt og energibalansen på lengre sikt.

Et utfall av vesentlig produksjon eller større nettsanlegg i eller inn til NO3 vil kunne utløse en anstrengt driftssituasjon. Dette kan også medføre avbrudd til sluttbrukerne. I spesielle driftssituasjoner kan systemansvarlig også beordre tvangsmessig utkobling av forbruk for å sikre den momentane balansen i systemet.

Systemansvarliges oppgaver

Statnett har konsesjon for å utøve systemansvaret i medhold av energiloven. Regler om utøvelsen av systemansvaret er nærmere angitt i energiloven og tilhørende forskrifter, herunder *forskrift om systemansvaret*. Denne forskriften skal sikre at utøvelsen av systemansvaret gir et samfunnsmessig rasjonelt og effektivt kraftsystem, og derigjennom bidrar til en samfunnsmessig rasjonell utnyttelse av kraftressursene.

Statnett ble i etterkant av St. meld. 18 (2003-2004) Om forsyningssikkerheten pålagt ekstra ansvar for balansen i kraftsystemet. Systemansvaret omfatter nå både sikring av forsyningssikkerheten på kort sikt og sikring av energibalansen gjennom vinteren og våren i år med svikt i tilsig til vannkraftverkene. For å ivareta dette (hjemlet i nevnte forskrifts § 22a) skulle Statnett utvikle tiltak som kan redusere sannsynligheten for rasjonering i SAKS. I Midt-Norge består SAKS-tiltakene per i dag av energiopsjoner og reservekraft.

Ivaretagelse av systemansvaret vil imidlertid primært omfatte ulike tiltak for å ivareta kraftsystemets funksjon på kort sikt. Virkemidlene skal i størst mulig grad være basert på markedsmessige prinsipper. Opprettholdelse av momentan balanse mellom produksjon og forbruk krever virkemidler som raskt kan benyttes. Den systemansvarlige kan ved driftsforstyrrelser rekvirere effekttilgang ved blant annet å kreve all tilgjengelig regulerytelse innenfor produksjon og forbruk. I spesielle driftssituasjoner kan systemansvarlig også foreta kortvarig tvangsmessig utkobling av forbruk for å opprettholde balansen.

Gjeldende vilkår - SAKS

Reservekraftverkene ble gitt konsesjon og anskaffet med bakgrunn i risikoen for SAKS. Erfaringer fra sesongen 2002/2003 dannet mye av grunnlaget for dette virkemidlet.

De to reservekraftverkene hver på 150 MW på Tjeldbergodden og ved Nyhavna har på denne bakgrunn fått vilkår om bare å kunne utnyttes i svært anstrengte kraftsituasjoner (SAKS). Kraftverkene eies av Statnett som systemansvarlig og har i konsesjon og utslippstillatelse strenge vilkår for når de kan idriftsettes. Reservekraftverkene skal etter vilkårene bare kunne idriftsettes etter vedtak fra NVE i situasjoner hvor det er sannsynlighet for rasjonering. Andre virkemidler til bruk i slike situasjoner skal også først være tatt i bruk.

Egenskaper ved reservekraftverkene

Forsyningssikkerhet inneholder flere aspekter enn energiknapphet. Både effektknapphet og ekstraordinære hendelser i kraftsystemet kan gi omfattende samfunnsmessige konsekvenser. Reservekraftverkene kan i tillegg til å fungere som SAKS-tiltak, være et viktig bidrag for å opprettholde driften av kraftsystemet i etterkant av en ekstraordinær hendelse.

Reservekraftverkene er gassturbinverk som er forutsatt å kunne produsere ca 1000 GWh *energi* over en 5 måneders periode fra nyttår til ut mai. Med dette kan de bidra til å redusere sjansen for rasjonering i perioder og områder med liten krafttilgang sett mot forbruket og overføringskapasiteten. De samme kraftverkene kan imidlertid også gi 300 MW *effekt* og dermed kunne kompensere for et tilsvarende utfall av effekt fra nettanlegg eller produksjon. Det er disse effektegenskapene som Statnett nå søker om å utnytte. Dette krever at det ikke er konsesjonsvilkår som forhindrer en slik utnytting.

Reservekraftverkene kan bidra til å opprettholde kraftsystemets balanse i en anstrengt driftssituasjon og således bidra til å redusere den sårbarheten Midt-Norge er utsatt for ved en anstrengt driftssituasjon.

Reservekraftverkene er mobile i den forstand at de fra en sesong til neste kan flyttes til en annen lokalitet der det er god tilgang på bl.a. gass, kraftoverføring og ferskvann. På den annen side vil de ikke raskt kunne flyttes til en annen lokalitet i løpet av våren. Av denne grunn vil det primært være ved driftsforstyrrelser i Midt-Norge-regionen at reservekraftverkene kan være et viktig effektbidrag.

Beredskap

Reservekraftverkene vil bidra til å øke evnen til å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner i kraftsystemet. De vil kunne være ett av flere virkemidler som kan anvendes i situasjoner hvor dette er påkrevet for å sikre strømleveranser til innbyggere og den generelle samfunnssikkerheten. Mulighet for bruk av reservekraftverkene vil slik gi bedre beredskap i det området der de er plassert.

Rammer for midlertidig drift

Midlertidig dispensasjon fra vilkåret om kun å bruke reservekraftverkene i SAKS situasjoner, innebærer ikke at det i dispensasjonsperioden skal være mulig med alle typer bruk av disse kraftverkene. Begrunnelsen for søknaden er å gi mulighet for å utnytte kraftverkene sine effektegenskaper ved eventuelle driftsforstyrrelser i dagens spesielle situasjon.

Motivene for å begrense driftsomfanget til disse kraftverkene i konsesjonene var særlig utslippsvirkninger og mulige uheldige virkninger på kraftmarkedet og kraftsystemet, og disse hensynene er fortsatt aktuelle.

CO₂-utslippene pr kWh er ca det dobbelte av et vanlig kombigasskraftverk og reservekraftverkene bør derfor ikke utnyttes mer enn det som er samfunnsmessig nødvendig. Hvis en fremdeles sikrer sjelden drift og begrenset driftstid vil imidlertid de totale utslipp regnet over flere år fortsatt være små.

Bruk av reservekraft kan også påvirke tilpasningen innen annen produksjon og forbruk. Dermed kan unødvendig drift svekke virkningen av reservekapasitet som et tiltak i en SAKS. Det er derfor viktig at en dispensasjon fra de opprinnelige vilkårene settes slik at de ikke svekker reservekraftverkene som SAKS-tiltak. For at reservekapasiteten skal ha best virkning, må betingelsene for igangsetting av produksjon settes slik at markedet i minst mulig grad endrer sine beslutninger og produksjonsprofil.

Dersom bruken av reservekraftverkene begrenses til kun å være ett av flere virkemiddel for systemansvarlig ved driftsforstyrrelser, vil de negative virkninger være små. Systemansvarlig har gjennom forskrift om systemansvar flere måter å sikre balansen i systemet på. Reservekraftverkene kan brukes i de tilfeller hvor andre virkemidler, herunder annen effektreserve, ikke er tilgjengelig. Reservekraftverkene skal her brukes i etterkant av utfallssituasjoner der andre tiltak etter systemansvaret forutsettes vurdert for å sikre balansen i systemet. Å legge inn vilkår om bruk av virkemidler ut over dette i forkant av idriftsettelse, vil ikke være aktuelt.

Forskrift om systemansvaret § 12, femte ledd sier at systemansvarlig ved driftsforstyrrelser kan kreve å få benytte all tilgjengelig regulerbar effekt i produksjonsapparatet til å gjenopprette normal drift. En driftsforstyrrelse vil kunne oppstå hvis nettanlegg eller viktige kraftverk faller ut og kan føre til at det skjer utkobling av sluttbrukere. Denne bestemmelsen åpner for at hvis en driftsforstyrrelse inntreffer, kan systemansvarlig benytte seg av hele produksjonsapparatet for å gjenopprette normal drift.

NVE antar at det vil være tilstrekkelig å åpne for drift av reservekraftverkene etter denne bestemmelsen for å kunne forebygge situasjoner med de mest alvorlige konsekvenser. § 12 fjerde ledd gjelder vanskelige driftssituasjoner og her omfattes også forebygging av problemer med regulerytelse. Slike situasjoner antas å kunne ivaretas gjennom eksisterende virkemidler innenfor systemansvaret.

NVE forutsetter at prinsippene for utøvelse av systemansvaret og resten av forskrift om systemansvaret legges til grunn for mulig idriftsettelse av anleggene. I en slik situasjon som begrensningene over skisserer vil vedtak og igangsettelse av reservekraftverkene anses som et systemkritisk vedtak etter § 28 i forskrift om systemansvaret.

Om videre behandling

I forståelse med Olje- og energidepartementet gir NVE en innstilling i denne saken. OED står for videre behandling og koordinering mot miljømyndighetene.

Utslippstillatelse for CO₂ etter klimavoteloven er gitt av Miljøverndepartementet med vilkår om bruk kun i SAKS og etter at andre SAKS-virkemidler er iverksatt. Idriftsettelse vil også kreve at det gjøres nødvendige vurderinger tilknyttet disse vilkårene.

Utslippstillatelsen fra Klima- og forurensningsdirektoratet for bl.a. NO_x og støy er basert på planlagt begrenset drift i samsvar med søknaden, men har ikke konkrete vilkår tilknyttet SAKS.

NVE antar at en dispensasjon for en begrenset periode og med små negative virkninger som omtalt i denne innstillingen, ikke krever høring. Høring ville være aktuelt ved en varig omgjøring av vilkår.

Tilråkning

På bakgrunn av den spesielle driftsituasjonen i Midt-Norge og de muligheter reservekraftverkene gir for å redusere konsekvensene av utfall i kraftsystemet, vil NVE tilrå at kraftverkene tillates kjørt også hvis det oppstår driftsforstyrrelser. Vi foreslår at slik dispensasjon fra konsesjonsvilkår, jf energilovsforskriftens § 7-4, gis fram til og med 31.5.2010 på følgende vilkår:

- Reservekraftverkene skal kun idriftsettes etter utfall av anlegg som har vesentlig betydning for kraftforsyningen i Midt-Norge og verkene kan bidra til å opprettholde effektbalansen i en anstrengt driftsituasjon.
- Innen de rammer som gis av forskrift om systemansvaret § 12 femte ledd, kan systemansvarlig fatte vedtak om idriftsettelse av reservekraftverkene.
- Hvis det oppstår en SAKS-situasjon i dispensasjonsperioden, kan reservekraftverkene fortsatt brukes til dette formålet innen de vilkår som normalt gjelder for slik drift.

Med hilsen

Agnar Aas
Vassdrags- og energidirektør

Rune Flatby
Avdelingsdirektør

Kopi: Miljøverndepartementet
Klima- og forurensningsdirektoratet
Statnett